

Zapisnik o smetku prve godine biblioteke u Blatu, 1827g.

138

Actum Blatty die = 24 = Martij = 1827 =
Nella Casa della Chiesa Arcivescovale di Blatta

Presenti

Il. M. V. D. Antonio Seman Diavaro.

Nicola Ostrich Esfidente del Consiglio di Fabrica.

Giacomo Ostrich segretario

In seguito al rispettabile Decreto = 17 = andato N.º 9 =
del S.º Ordinarato di Curia innanzi al rapporto di
questo Consiglio della Fabrica di Blatta = 24 = Febra-
ro N.º 10 = si sono presentati li sopraddetti nella Casa
della Chiesa Diocesana per ivi eseguire il debito con-
to della fabrica lasciata dal S.º Diavaro Dottore Fran-
cesco alla Chiesa stessa come da suo testamento
= 10 = Agosto = 1411 =, e venendo quindi questa aper-
ta dal S.º V. D. Diavaro suddetto, vi si trovarono en-
tro li seguenti Volumi qui descritti per
Inventario.

- 1.º La biblioteca Conventuale divisa in quattro Tomi. S.º
for Tobia Sauer.
- 2.º La Storia ecclesiastica divisa in nove Tomi. S.º Autor
Costantino Conchisia.
- 3.º Teologia Dogmatica, e morale. S.º Autor S.º Nat. Ma

Prva stranica zapisnika s početkom popisa knjižnice pok. dr. Franka Franulovića iz Blata, 24. ožujka 1827. godine (Izvor: HR-DADU-SCKL-269. Obitelj Šeman. Spisi don Antuna Šemana ml.)

KNJIŽNICA ŽUPNIKA FRANKA FRANULoviĆA U BLATU: GOVORE LI ZAISTA KNJIGE O LJUDIMA?¹

Maja Šunjić
Obala 1 br. 23/1
20270 Vela Luka
maja.sunjic11@gmail.com

Primljeno: 28.10.2021.

UDK 027.1

Sažetak: U radu se analizira knjižnica blatskog župnika Franka Franulovića prema popisu sastavljenom 1827. godine s ciljem prikaza izgradnje knjižnice i područja koje građa u njoj pokriva. Bibliografsko istraživanje i sadržajno označavanje pokazali su da je knjižnica župnika Franulovića izgrađena vlastitim naporima tijekom školovanja i pastoralnog rada u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća. Po svom prevladavajućem religijskom sadržaju i broju djela odgovara potrebama jednog dobro obrazovanog župnika. Takva tematika je čini bližom institucionalnim, crkvenim knjižnicama nego ostalim privatnim knjižnicama na Korčuli i u Dalmaciji, a inicijalni rezultati istraživanja ukazuju na zaseban karakter župničkih knjižnica u kontekstu privatnih knjižnica 18. i 19. stoljeća.

Ključne riječi: privatne knjižnice, Franko Franulović, Korčula, Blato, 18. i 19. stoljeće

¹ Ovaj rad donosi dio rezultata istraživanja provedenog za diplomski rad *Privatne knjižnice otoka Korčule u prvoj polovici 19. stoljeća: knjižnice Arneri i Franulović* na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2021. godine.

Pisano stvaralaštvo Blata

Za kasnosrednjovjekovno i novovjekovno gospodarstvo otoka Korčule, koje gotovo isključivo počiva na poljoprivredi, zapadni dio otoka Korčule je iznimno važan jer se na tom dijelu nalaze najveće obradive površine. Ovaj dio Korčule od prapovijesti je demografski snažniji nego istočni (Radić 2001: 26, 37). No naselja koja se ovdje razvijaju uglavnom su ruralnog ili poluurbanog karaktera. S genezom u kasnom srednjem vijeku, Blato je bilo ne samo najveće naselje na otoku nego i svojevrsno gospodarsko središte. Mnoge plemićke obitelji su ovdje boravile u svojim kaštelima i imanjima jer grad Korčula i njegova urbana jezgra s mračnim i uskim ulicama zatvorenima visokim zidinama nije bila privlačno mjesto za život, pa je već od 14. stoljeća evidentan problem depopulacije i paralelna nastojanja vlasti da se stanovništvo naseli i zadrži u gradu (Dokoza 2002: 121–122). Korčulanska sela, a osobito Blato, bili su na kraju srednjeg vijeka relevantni čimbenici komunalne uprave i politike (Ibid.). U Blatu se grade crkve, opremaju se namještajem i slikama, no čini se da kulturni život u Blatu tek s 19. stoljećem dobiva svoju sekularnu komponentu. Književno i uopće pisano stvaralaštvo Blata ili autora koji su podrijetlom iz Blata prije 19. stoljeća gotovo isključivo nastaje u okrilju Katoličke crkve. Počeci književnog života bilježe se već u 16. stoljeću sa svećenikom Ivanom Ostojićem koji je pisao pobožne pjesme na narodnom jeziku (Kalogjera 2005: 179). Tu baštinu nastavljaju drugi duhovnici s blatskim korijenima poput propovjednika i teologa Inocenca Cetinića (kr. 16. i poč. 17. st.?) i franjevca Inocenta Cetinića (*1590.), a kao jednog od najvršnjih blatskih književnika treba istaknuti franjevca Augustina Draginića Šašku (1689.–1775.) s liturgijskim i humorističnim pjesmama na narodnom jeziku. Dominikanci Antun Donjerković (1710.–1762.) i Dominik Donjerković (1723.–1754.) pišu teološke zaključke. Franjevac Marin Grego (1721.–1791.) je sastavljao povijesne i kritičke osvrtne i preglede (Kalogjera 1995: 224–225). Glas koji iskače iz ovog duhovničkog „društva“ je ženski. Vica Tulić Krzić (1747.–?) je bez kočnica i skrupula sastavljala pjesme kojima je izrugivala svoje suvremenike i događaje, a njenom oštrom jeziku nije umaknuo ni tadašnji blatski župnik kojeg je počastila s titulom „od kuraba fini meštre“ (Ibid.:

227). No Vica Tulić Krzić je više izuzetak nego dokaz ženskog pera u 18. stoljeću. Prije svega, bila je nepismena, a svoje rugalice je sastavljala iz komotne, situirane pozicije plemkinje, kojoj se, očito, mnogo toga moglo progledati kroz prste.

Književno i uopće pisano stvaralaštvo Blata ili autora koji su podrijetlom iz Blata prije 19. stoljeća gotovo isključivo nastaje u okrilju Katoličke crkve.

Podataka o knjižnicama prije 19. stoljeća nema, no nije teško zamisliti da su gore navedeni redovnici također imali svoje, možda manje, zbirke knjiga. Ako su knjige i knjižnice dokaz pismenosti i obrazovanja, onda zaista ne čudi što je najstarija poznata knjižnica u Blatu vezana uz jednog župnika, dr. Franka Franulovića. Sasvim je izvjesno da je pri kraju 18. i početkom 19. stoljeća u Blatu moralo biti drugih knjižnica. Prije svega treba pomišljati na knjižnicu obitelji Ostojić na čijem se popisu nalaze rukopisna djela i knjige tiskane u 18. stoljeću (Ostoić 1972: 83–84), no popis je novijeg datuma, pa nije moguće dati procjenu za 19. stoljeće.

Tragom bilješke o prvoj blatskoj javnoj biblioteci iz 1827. godine

U knjizi *Otok Korčula* M. Gjivoja navodi da je prema zapisniku iz arhiva Ivana Šemana 1827. godine u Blatu osnovana „Javna biblioteka“ (Gjivoje 1969: 230). Očito je da se taj navod odnosi na knjižnicu župnika Franka Franulovića, odnosno njezin inventar zabilježen u zapisniku sastavljenom 24. ožujka 1827. godine u Blatu.² Međutim, ovaj dojam o osnivanju javne knjižnice proizlazi iz naknadne bilješke koju je na zapisnik olovkom upisao arhivist Vinko Foretić.³ Karakter dokumenta

² HR-DADU-SCKL-269. Obitelj Šeman. Spisi don Antuna Šemana ml., Zapisnik od 24.3.1827

³ Za informaciju o atribuciji rukopisa V. Foretiću zahvaljujem se Tonku Barčotu.

je sasvim jasan i nikako se ne može shvatiti kao osnivanje knjižnice koja bi bila javna i dostupna svima. U zapisniku se izriječno navodi da je župnik Franulović svoju knjižnicu oporučno ostavio župi Blato, odnosno na korištenje župniku Anti Šemanu i ostalim svećenicima na službi u župi. Tim činom knjižnica mijenja svoj karakter iz privatne u knjižnicu župe, no dostupnost knjižnice ipak je ograničena na uski krug ljudi. Postoje indicije da je dio knjiga do danas očuvan u sklopu župne knjižnice u Blatu. Pretraživanjem kataloga te knjižnice ustanovljeno je 16 naslova koji u potpunosti odgovaraju djelima popisanim u knjižnici Franulović.⁴

Zapisnik je sastavljen u župnoj kući u Blatu, kao odgovor blatskog Crkvinarstva na zahtjev Ordinarijata u Korčuli. Tom prilikom je unesen popis od 79 djela s 159 pobrojanih svezaka (*Sconto della libreria lasciata dal q. Pievano Dottore Franulovich*). Popis župnikove knjižnice predstavlja najstariji poznati popis knjiga na zapadnom dijelu otoka. Sastavio ga je poznati lokalni samouki povjesničar, arheolog, političar i posjednik Nikola Ostojić iz Blata uz prisustvo župnika Ante Šemana i Jakova Bosnića, tajnika blatskog Crkvinarstva, a prema uputama iz oporuke Franka Franulovića iz 1811. godine. Oporuka i zapisnik o ostavinskoj raspravi nakon smrti don Franka Franulovića 1812. godine nisu sačuvane.

Prema podacima iz matične knjige umrlih župe Blato (1802.–1855.) „pleban“ Franko Franulović je umro 18. listopada 1812. godine u 84. godini života od posljedica moždanog udara (Koncul 2021). Zapravo je bio godinu dana mlađi jer je jedini Franko Franulović kojeg krajem 1720-ih i početkom 1730-ih nalazimo u matici krštenih župe Blato (1680.–1734.) rođen 21. veljače 1730. Kršten je četiri dana kasnije. Roditelji su mu bili Antun Franulović i Palma Jurjeva Bosnić (Ibid.). I njegov stric Petar Franulović također je bio svećenik na Zlarinu (Protić 1978: 98). Franko Franulović je bio doktor kanonskog i civilnog prava. Doktorat je stekao 1756. na sveučilištu u Padovi. Župnik u Blatu je bio od 1802. do 1812. godine (Bačić Grlica 1972: 90). Nije poznato gdje je boravio ili bio na službi između završetka studija 1756. i preuzimanja blatske župe 1802., očito već u podmakloj dobi od 72 godine. Možda je povratak u rodno mjesto

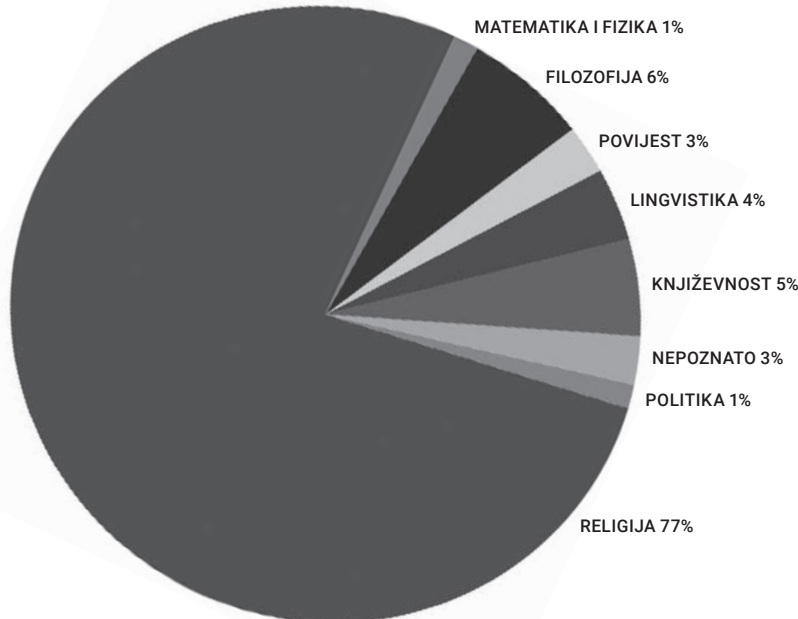
bio svjestan odabir za stare dane?! Iz ovog šturog, ali besprijekornog niza biografskih podataka, iskače više nego nevjerojatna činjenica o suradnji s francuskim vlastima na Korčuli (Bačić Grlica 1972: 90–96). Dalmatinski kler je inače bio izrazito nepovjerljiv prema francuskoj upravi i reformama koje je nastojala uvesti, opirao se njenim odlukama, a neki svećenici su čak predvodili i oružane pobune (Kapitanović 1994: 136–139). Za to vrijeme Franko Franulović je obnašao dužnost javnog bilježnika i vladinog povjerenika, o čemu svjedoče brojni spisi razmijenjeni s višim instancama francuske uprave u Korčuli i Makarskoj (Bačić Grlica 1972: 90).

U knjižnici blatskog svećenika Franka Franulović (1730.-1812.) nalazilo se 79 knjiga u 159 svezaka. Uglavnom je riječ o djelima vjerske tematike, pa odgovara potrebama jednog dobro obrazovanog župnika.

Istraživanje knjižnice

Za potrebe analize knjižnice Franka Franulovića napravljeno je bibliografsko istraživanje i sadržajno označavanje prema području i predmetu kako bi se prikazala struktura knjižnice prema području i jeziku te proces njezine izgradnje. Korišteni su mrežni katalogi talijanske knjižničarske službe (SBN) i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te više digitalnih knjižnica. Popisivač knjižnice je bilježeci djela uglavnom navodio autora i naslov te broj svezaka, no ni za jedno djelo nije zabilježeno o kojem je izdanju riječ, što je ključan podatak za promatranje vremena nastanka knjižnice i praćenje njene izgradnje. Tijekom istraživanja konkretno izdanje je bilo moguće odrediti za djela koja su doživjela tek jedno ili dva izdanja, pri čemu je broj svezaka korišten kao metoda eliminacije (naravno, ukoliko su djela objavljena u različitom broju svezaka). „Sretna okolnost“ je što su mnoga djela s popisa tiskana tek u 18. stoljeću, pa je smrt vlasnika 1812. kao gornja granica nabavke knjige

⁴ Zahvaljujem se don Željku Kovačeviću i gđi. Jeli Protić što su mi omogućili uvid u katalog knjižnice župe Svih svetih u Blatu.

Grafikon 1: Djela iz knjižnice Franulović prema područjima

omogućila barem okvir za dataciju. No za čak 40% djela navedenih na popisu nije bilo moguće ustanoviti podatak o tisku i/ili izdanju. Dodatni problem je predstavljala činjenica što je određeni broj naslova zabilježen u sasvim reduciranom obliku koji ne omogućava preciznu identifikaciju djela.⁵ Primjeri su: „Catechismo Romano“ (Rimski katekizam), „L'Èpistole di Cicerone“ (Ciceronova pisma), „Orazioni di Marco Tulio Cicerone“ (Govori Marka Tulija Cicerona), „Quattro Breviari più piccoli“ (Četiri mala časoslova) i dr. Od 79 djela s popisa za 3,79 % nije bilo moguće uopće odrediti o kojem se djelu radi.

Prema broju svezaka koji su uneseni za svako djelo, ukupno se u knjižnici nalazilo 159 svezaka. Moguće je da je broj djela nešto veći od 79. Na primjer, pod brojem 67 stoji „Quattro breviari più piccoli“. Ne može se isključiti mogućnost da nije riječ o različitim časoslovima koji su zbog svojih dimenzija objedinjeni pod istim nazivom. Budući da to nije moguće provjeriti, inicijalni broj je zadržan i nisu rađene korekcije.

Kako bi se vidjelo u kojoj mjeri knjižnica Franka Franulovića tipična knjižnica jednog župnika, ona je u osnovnim crtama uspoređena s neobjavljenim

inventarom knjižnice don Petra Cetinića koji je 16. ožujka 1845. umro u Korčuli.⁶ I on je poput Franka Franulovića rođen u Blatu. Iako ga smrt zatiče u Korčuli, u tom je trenutku bio na službi u župi Budva. Na popisu sastavljenom 6. lipnja 1845. nalazilo se 88 knjiga čiju su vrijednost sudski službenici procijenili na 43 florina i 38 solada. Svu imovinu, pa i knjižnicu, naslijedili su njegovi nećaci.

Struktura knjižnice

Knjižnica Franulović je prije svega knjižnica koja po sadržaju i broju djela odgovara potrebama jednog dobro obrazovanog župnika. Može se reći da je to stručna knjižnica. Dvije trećine djela su religijske, kršćanske tematike. Tek se nekolicina djela bavi filozofijom, poviješću, politikom, matematikom i književnošću (grafikon 1). Gotovo identičan omjer vjerske i profane tematike nalazi se u građi opsegom neznatno veće knjižnice don Petra Cetinića iz 1845. (79,54 % religijskih, kršćanskih djela).⁷

Najveći dio knjiga je tiskan, a očito i nabavljen, tijekom 18. stoljeća. Samo se tri primjerka mogu

⁵ Djela iz popisa koja nisu identificirana ili kojima nije identificiran točan naslov u radu se označavaju navodnicima.

⁶ HR-DADU-SCKL-157. Kotarski sud u Blatu. Ostavine, ostavina br. 1/1867 (serija XXII) po smrti don Petra Cetinića.

⁷ Isto.

pouzdanu datirati u 17. stoljeće. Zadnja knjiga koja je pristigla u knjižnicu (*L'uomo politico-religioso o sia la cattolica religione considerata ne' suoi rapporti colla civile societa* F. Anfossija) tiskana je 1802. godine.

Župnik Franulović je knjige uglavnom čitao na talijanskom i nešto manje latinskom jeziku. Naime, od 64 djela za koje je bilo moguće ustanoviti jezik, čak ih je 49 bilo na talijanskom, 12 na latinskom, a samo jedno na hrvatskom jeziku. Dva izdanja su bila dvojezična: latinsko – hrvatska i talijansko – latinska. Udjel djela na hrvatskom jeziku u knjižnici Franulović (3,8 %) gotovo je podjednak obiteljskoj knjižnici Arneri u prvoj polovici 19. st. (Šunjić 2021: 31). U knjižnici don Petra Cetinića samo je jedno djelo na hrvatskom jeziku. To iznova potvrđuje da je na nekadašnjem prostoru stare mletačke stečevine u Dalmaciji talijanski bio jezik obrazovanih.

Najveći dio knjiga je tiskan, a očito i nabavljen, tijekom 18. stoljeća. Od 64 djela za koje je bilo moguće ustanoviti jezik, čak ih je 49 bilo na talijanskom, 12 na latinskom, a samo jedno na hrvatskom jeziku.

Temeljna djela teologije

Knjižnica Franulović po svom je sadržaju jednolična, no raspon djela vjerske tematike je raznolik, iako isključivo kršćanski i katolički.

Okosnicu knjižnice čine dvojica velikih kršćanskih teologa i filozofa, Toma Akvinski i Ivan Duns Škot. No oba njihova djela označena su samo opisno, te ih nije moguće pobliže identificirati. Iz naziva „Comentario del vecchio Testamento fatto da S. Toma d'Aquino ridotto in un Volume“ (Komentari Starog zavjeta svetog Tome Akvinskog, skraćeni u jednom svesku) može se s priličnom sigurnošću pretpostaviti da je riječ o komentarima starozavjetnih knjiga Tome Akvinskog, no nije moguće odrediti konkretno djelo niti izdanje. Škotovo djelo na popisu je navedeno kao „Teologia

Scoti divisa in due tomi“ (Škotova teologija u dva sveska), pa ostaje nepoznato. U knjižnici župnika Franulovića nalazi se niz talijanskih i francuskih autora 17. i 18. stoljeća koji se u svojim djelima bave moralnom teologijom. *Opera omnia* talijanskog teologa Martina Bonacine (1585.–1631.) predstavlja sintezu niza njegovih rasprava o doktrinarnim izvorima i teološkim shvaćanjima (Castronovo 1969). Ovaj je primjerak mogao biti tiskan krajem 17. ili sredinom 18. stoljeća. Poznati talijanski propovjednik Paolo Segneri (1624.–1694.) u svojoj monumentalnoj raspravi *Il cristiano instruito nella sua legge* ocrta orijentir za savršenog kršćanina polazeći od moralne teologije sv. Tome koju nadograđuje propisima Tridentskog koncila (Leone 2018). Naravno, don Franulović je imao i njegov nezaobilazni *Quaresimale*. Jedan (možda prvi) svezak dvotomne *Opera omnia* Ottavija Marije di S. Giuseppee također se nalazio u knjižnici. Djelo je tiskano 1708. u Rimu. U raspravi koja se polovicom 18. stoljeća razbuktala u crkvenim krugovima nakon što je kontroverzni talijanski teolog Daniello Concina djelom *Storia del probabilismo e rigorismo* (1743.) kritizirao isusovački red, svoj je obol dao i Giovanni Vincenzo Patuzzi (1700.–1769.) („Daniello Concina“ 1908). Pod pseudonimom Eusebio Eraniste objavljuje *Lettere teologico-morali* kojima zagovara i brani Concinine stavove. Obzirom da su *Lettere* iz knjižnice Franulović imale dva sveska, moguće je da je riječ o trećem izdanju tiskanom u Veneciji 1752. s lažnim impresumom Trenta ili četvrtom izdanju koje je zaista tiskano u Trentu 1763. godine. U ovom nizu možemo istaknuti radove francuskog teologa Luisa Haberta (1636.–1718.) *Theologia dogmatica et moralis* i biskupa François Geneta (1640.–1703.) *Theologia moralis iuxta Sacram Scripturam, Canones & Sanctos Patres*.

Prosvjetiteljski „nauk karstjanski“

Katehetska reforma, kao jedna od postavki Tridentskog koncila, već je od 16. stoljeća postala preokupacija i jedna od misli vodilja crkvenog djelovanja. Njen cilj je bio doprijeti do širih slojeva vjernika kako bi se upoznali s osnovama kršćanske vjere. Osnovno sredstvo za provedbu te misije su bili katekizmi koji se na hrvatskom jeziku javljaju već u drugoj polovici 16. stoljeća (Trstenjak 2014: 342–343). Mahom je riječ o prerađenim i prilagođenim

Okosnicu knjižnice čine dvojica velikih kršćanskih teologa i filozofa, Toma Akvinski i Ivan Duns Škot. U knjižnici nalazimo i radove hrvatskih autora o kršćanskoj doktrini i moralu namijenjene i prilagođene puku.

katekizmima, tzv. kompendijima koji su nastajali na temelju *Rimskog katekizma* pape Pia V. (1566.) i Kanizijeve *Summe* (Ibid.: 342–351). Prvi prijevod *Rimskog katekizma* pape Pia V. na hrvatskom će biti tiskan tek 1775. u prijevodu Josipa Matovića (*Catechismus ex decreto Concilii Tridentini, ad parochos, Pii Quinti Pont. Max. iussu editus, 1566. = Katekism rimski po naredbi s. sabora tridentinskoga k parokima*), a upravo se on nalazio u knjižnici Franulović. Uz ovaj, na popisu se spominje još jedan „Catechismo Romano“, no bez dodatnih podataka, pa nije moguće odrediti o kojem je točno djelu riječ. Franulović je imao i jedno od posebnih izdanja katekizama s osnovnim podacima za župnike, *Catechismo ragionato* Ferdinanda Calinija (1713.–1790.), tiskan 1787. kod Giuseppea Rose u Veneciji.

U knjižnici nalazimo radove hrvatskih autora o kršćanskoj doktrini i moralu namijenjene i prilagođene puku. U popisu pod brojem 46. stoji „Dionisi sulla Dottrina Cristiana in Italiano. Autor Filipovich. Volume uno“ (O kršćanskoj doktrini na talijanskom. Autor Filipović. Jedan svezak). Iako je djelo predstavljeno samo svojim predmetom i autorom, moglo bi se raditi o *Pripovidanju nauka krstjanskoga* poznatog franjevačkog propovjednika i pisca Jeronima Filipovića (1688.–1765.). *Pripovidanje* je kroz 18. i 19. stoljeće bio iznimno popularan priručnik za tumačenje učenja Katoličke crkve (Marušić 2018: 76–77). Poučan i jednostavan način izlaganja teoloških tema u nešto manje od 300 propovijedi, koliko ih *Pripovidanje* sadrži, zasigurno su svakom župniku pružale vrelo inspiracije za propovijedi i približavanje vjere župljanima. Uostalom, to je bila i jedna od misli vodilja autorima ovog i sličnih djela franjevačke provenijencije (Isto: 76–78). Djelo je polovicom 18.

stoljeća doživjelo tri izdanja u Veneciji, no sva tri su na hrvatskom, te nije jasno o kojem bi se talijanskom prijevodu ovdje moglo raditi, osim ako nije riječ o nekom neslužbenom rukopisu. Iako se ne može odbaciti, ta varijanta se čini donekle izlišnom jer je don Franulović morao jako dobro poznavati hrvatski jezik. Budući da se na popisu spominje samo jedan svezak, a djelo je objavljeno u tri, može se razmotriti i varijanta da se nalazilo u posebnom knjigoveškom uvezu na kojem je naslov označen na talijanskom?! Drugo djelo koje je na popisu također predstavljeno svojim autorom i predmetom je „Babich, che parla sula Moralita in Ilirico“. Vol. uno. (Babić, koji na ilirskom govori o moralu. Jedan svezak). S puno većom sigurnošću može se pretpostaviti da je riječ o Tomi Babiću (1650.–1750.) i njegovom *Cvitu razllika mirisa duhovnoga* (1726.). Nije poznato kojem od četiri izdanja, koliko ih je do 1802. objavljeno u Veneciji, ovaj primjerak pripada. *Cvit razlika* također se može svrstati u isti korpus franjevačkog stvaralaštva 18. stoljeća, čiji je cilj intenzivnija pastorizacija u skladu s odredbama Tridentskog koncila (Isto: 73). Babić neukim vjernicima u prvom dijelu djela namjenjuje „nauk karstjanski“, a u drugom donosi religiozne pjesme pisane narodnim epskim desetercem (Kolumbić 1996: 83). Značaj Babićevog stvaralaštva nadilazi popularnost *Cvita* i pjesmarice, popularno prozване *Babušom*, jer on prethodi i predstavlja uzor za pisce poput fra Filipa Grabovca i fra Andrije Kačića Miošića (Isto: 86–87). Iako su ova djela nastajala u ozračju i na prostoru koji je bio drugačiji od Korčule, tj. na područjima koja su zbog višestoljetne osmanske uprave u vjerskom i pastoralnom pogledu bila zapuštena, ipak postoji jedna dodirna točka, a to je da se svećenici uglavnom obraćaju ljudima koji su nepismeni i kojima jedini kršćanski nauk dolazi iz usta svećenika. Ne smije se izgubiti iz vida da je Dalmacija etnički uglavnom bila slavenska pokrajina, a 90 % stanovništva je sve do kraja 19. stoljeća bilo nepismeno (Vranješ-Šoljan 2021: 65, 89, 112, 153). U tom kontekstu iznimna je važnost propovijedi kao sredstva prenošenja važnih informacija onima koji ih nisu mogli sami pročitati (Stipčević 2005: 340).

Franuloviću su propovijedi bile iznimno bitne. To potvrđuju zbirke korizmenih propovijedi, tzv. *quaresimali* iz 18. stoljeća. Prvenstvo svakako drži već spomenuti *Quaresimale* poznatog talijanskog propovjednika isusovca Paola Segnerija s četrdeset

propovijedi koje je između 1655. i 1679. držao po mjestima središnje Italije (Leone 2018). Svojim vatrenim propovijedima, za koje se nadahnjivao i pripremao proučavajući Bibliju, radove crkvenih otaca i Ciceronove govore, Segneri je privlačio ne samo puk, već i svećenstvo, pa i papu (Isto). Uz Segnerija, Franulović je imao i *Quaresimale* pravnika i propovjednika isusovca Cesara Calinija te franjevca Luigija Marije Vedove, objavljen tijekom prve polovice 18. stoljeća.

Širu primjenu tijekom liturgijske godine svakako su imale poučne rasprave iz *Opere predicabili* u kojima se autor Vincenzo-Maria de' Nobili osvrće na pojedine biblijske priče od stvaranja svijeta, preko Abrahama i Josipa do Isusa Krista. Četiri sveska ovog djela tiskana su 1779. i 1780. kod Domenica Pompeatija u Veneciji. Istom „žanru“ pripadaju *Discorsi famigliari per tutte le domeniche dell'anno* francuskog biskupa Claudea Jolyja (1610.–1678.)

Rad na sebi i zajednici

Činjenica da je don Franulović pri ruci imao glasovite *Duhovne vježbe* sv. Ignacija Loyolskog (1491.–1556.) govore u prilog tome da je bio sklon meditaciji i kontemplaciji ili barem preispitivanju samog sebe kao čovjeka i vlastitog pastoralnog rada. Ovom duhovnom aspektu knjižnice pripadaju i časoslovi za koje se samo zna da su bili veliki i mali. Potrebu za usavršavanjem povjerenog dušebrižničkog rada pokazuju rasprave o ispovijedi i priručnici namijenjeni ispovjednicima („Istruzione per li Confessori“ i „La Tribunale dei Confessori“) nepoznatih autora te *Somma Corona de Confessori* Maura Antonija Berarduccija, kao i rasprave o svećeničkim dužnostima i obvezama poput *Trattato sul dovere e Podesta de Parocchi* Agostinha Barbosa (1590.–1649.), nepoznatog izdanja i *De' parrochi* Giuseppea Antonija Cornara, koje sigurno pripada jednom od dva izdanja objavljenima u drugoj polovici 18. stoljeća.

U kontekstu rada na vlastitoj duhovnosti i promicanja duhovnosti zajednice mogu se promatrati kristološke i marijanske studije. Na popisu Franulovićevih knjiga se nalazila „Vita di Giesu Cristo scritta in Illirico. Volume uno“. Možda je riječ o *Životu Gospodina našega Isukrsta* Bartola Kašića?! U knjižnici se nalazila i rasprava o životu i

čudima Isusa Krista Amata di Gravesona (Ignazio Giacinto) (1670.–1753.), nepoznatog izdanja.

Katolički duh ovog vremena ništa bolje ne opisuje od triju marijanskih publikacija koje su se nalazile kod župnika Franulovića. Korijene marijanske pobožnosti na Mediteranu nalazimo od samih početaka službenog kršćanstva u četvrtom stoljeću (Stevens-Arroyo 1998: 51). No svoj puni zamah ona u katoličkom svijetu dobiva od 16. stoljeća, na valu posttridentskog i protureformacijskog djelovanja (Isto: 51–52, 70). Jedan od najpopularnijih oblika te pobožnosti je krunica. S počecima u 15. stoljeću, krunica će tijekom 16. i 17. stoljeća sve više ulaziti u domove (Ardissino 2019: 342). Upravo je jedan od generatora širenja ove pobožnosti bila tiskana knjiga (Isto:

Franuloviću su propovijedi bile iznimno bitne. To potvrđuju zbirke korizmenih propovijedi, tzv. quaresimali iz 18. stoljeća. Čini se i da je bio sklon meditaciji. Pojedina djela bave se čašćenjem i slavljenjem Majke Božje, njenim svetkovinama, molitvama, rozarijem...

342–343). Pokazuju to i rasprave kod Franulovića. Njihovi autori se bave odnosom između Marije i njezinih štovatelja, čašćenjem i slavljenjem Majke Božje, njenim svetkovinama, molitvama, rozarijem, zaštitom i ufanjem koje pruža grešnicima. Pozivaju se na biblijske primjere, donose citate drugih katoličkih pisaca i crkvenih otaca. Djelo *Lezioni sacre sopra i misteri del santissimo Rosario e per le feste principali dell'augustissima Vergine Maria* Giuseppea Marije Sardija (+1749) tiskano je 1747. kod Gio. Battista Recurtija u Veneciji. Knjiga Saverija Giustinianija, *Il merito sublimissimo della Madre di Dio* objavljena je 1718. u Lecceu. Tijekom 17. i 18. stoljeća obavljeno je više izdanja *Affetti scambievoli*

tra la Vergine Santissima, e i suoi divoti dimostrati da questi con ossequi; da Maria corrisposti con grazie isusovca Tommasa Auriemma (1614.–1671.), ali nije moguće ustanoviti o kojem je točno izdanju ovdje riječ.

Ostale knjige

Knjige bez kršćanskog i katoličkog predznaka su malobrojne. Od djela antičkih autora Franulović je imao Ciceronove govore te dva izdanja pisama, no nije moguće ustanoviti ništa više o njihovom izdanju niti jeziku. Vergilijeve *Bukolike* je sigurno čitao na talijanskom jer je u popisu navedeno ime prevoditelja Carla Malateste. Sudeći prema djelima obuhvaćenima u izdanjima u kojima se spominje Malatesta, moguće je da su se osim *Bukolika* u ovom primjerku još nalazile *Georgike* i *Eneida*.

Među preostalim knjigama koje je Franulović imao ne uočava se zajednička poveznica koja bi otkrila nešto više o njegovom ukusu ili interesima. Možda je djela premalo da bi im se odredio zajednički nazivnik. Ono što zaista čudi je izostanak književnosti. Od povijesnih djela tu su biografija francuskog kralja Luja XIX. Pierrea Matthieua, objavljena vjerojatno tijekom prve polovice 17. stoljeća i povijest Flandrijskog rata kardinala Bentivoglije. Ovom nizu se mogu dodati sjećanja (?) Petra Velikog za koje nije moguće odrediti ni djelo niti autora. Spomenimo još talijanski pravopis, djelo iz primijenjene geometrije (*I sei primi elementi della geometria piana*) Leonarda Ximenesa, objavljeno tijekom druge polovice 18. stoljeća, „Principi di Fisica“ nepoznatog autora te djelo enciklopedijskog karaktera, ali tematski opet povezano s religijom i poviješću, *Le spighe raccolte* Giovannija Marije Chiericata (1633.–1717).

Zaključak

Knjižnica Franulović predstavlja više nego solidnu zbirku teoloških i nabožnih knjiga. Očito je da je ovo knjižnica koju je za svoga života vlastitim naporima izgradio Franulović jer je najveći dio knjiga nabavljen tijekom 18. stoljeća što se preklapa sa zrelim godinama njegovog života. Knjige je vjerojatno već počeo nabavljati tijekom studentskih dana u Padovi, a kasnije nadograđivao prema praktičnim potrebama koje je kao župnik imao.

Nažalost, ne zna se gdje ju je nastavio izgrađivati jer su zrele godine njegovog života nepoznanica. Je li dio knjiga naslijedio od svoga ujaka, koji je također bio svećenik (Protić 1978: 98), nije poznato, iako ta mogućnost lebdi u zraku.

Franulovićeva knjižnica se teško može uspoređivati s ostalim korčulanskim i dalmatinskim privatnim knjižnicama s kraja 18. i početka 19. stoljeća, poput knjižnice Arneri iz Korčule ili dubrovačke Giorgi Bona, u kojima je raspon područja i tematike koju građa u njima pokriva vrlo raznolik (Stojan 1996: 75–88; Šunjić 2021: 30–31). Gotovo je nevjerojatno da se u knjižnici Franulović nije nalazilo nijedno suvremenije književno djelo. Dodirnu točku s tim knjižnicama predstavljaju jedino antički pisci. Ciceron, Ovidije i Vergilije još su uvijek imali težinu u crkvenom i svjetovnom okružju 18. stoljeća. Knjižnica Franulović je tematikom, ali nikako veličinom ili opsegom, bliža fondovima crkvenih, samostanskih ili biskupijskih knjižnica. Uostalom, nakon Franulovićeve smrti njegova je knjižnica postala župna! O zabranjenim knjigama kod Franulovića nema ni govora. U crkvenim, osobito redovničkim knjižnicama one nisu rijetkost, iako se često odvajaju od ostatka fonda. (Stipčević 2005: 252–253). Župnik Franulović nije u ovom pristupu usamljen. Ima još klerika u čijim su se privatnim knjižnicama nalazile isključivo knjige vjerskog sadržaja. Takva je bila knjižnica zadarskog nadbiskupa Vicka Zmajevića koja je sredinom 18. stoljeća imala 247 naslova (Isto: 260), kao i knjižnica Blačanina don Petra Cetinića s kojom Franulovićeva knjižnica dijeli gotovo identičnu veličinu fonda, te omjer vjerskih i nevjerskih tema. Obojica su u knjižnici imali propovijedi, Tomu Akvinskoga, Dunsu Škota, pokoji gramatički priručnik i povijesni pregled. Župnik Franulović je ipak imao nešto više djela antičkih autora. No zato je Cetinić imao Bibliju koju ne nalazimo kod Franulovića te „Indice dei libri proibiti“ (Popis zabranjenih knjiga) iz 1776! Postavlja se pitanje jesu li ovakve knjižnice bile pravilo ili iznimka, odnosno kolike i kakve su bile privatne knjižnice (korčulanskog) klera budući da zajedničko sagledavanje knjižnica župnika Franulovića i Cetinića ukazuje na poseban karakter župničkih knjižnica među ostalim privatnim knjižnicama.

Početna pretpostavka da će se u knjižnici možda naći neko djelo koje odražava Franulovićevu

suradnju s francuskim vlastima pokazala se pogrešnom. Župnik Franulović je bio pravovjerni svećenik, a jedina dodirna točka s Francuzima, koja se iskristalizirala na temelju rezultata ovog istraživanja, njegova je prosvjetiteljska djelatnost, ali isključivo u širenju crkvenog nauka. Sudeći prema knjigama, njegova suradnja s francuskim vlastima nema nikakvu ideološku pozadinu.

Izvori

Državni arhiv u Dubrovniku, Arhivski sabirni centar Korčula - Lastovo

HR-DADU-SCKL-269. Obitelj Šeman

HR-DADU-SCKL-157. Kotarski sud u Blatu

Literatura

Ardissino, Erminia. „Literary and Visual Forms of a Domestic Devotion: the Rosary in Renaissance Italy“. *Domestic Devotions in Renaissance Italy*. Edited by Maya Corry, Marco Faini, Alessia Meneghin. Leiden; Boston: Brill, 2019., str. 342–371. Dostupno na <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctvbqs499.21> (24.8.2021.)

Bačić Grlica, Ante. „Dopisivanje don Franka Franulovića Glumca, plebana Blata, sa francuskim okupacionim vlastima od 1807. do 1809. g.“. U: *Zbornik otoka Korčule 2*, Zagreb 1972., str. 87–94.

Castronovo, Valerio. „Bonacina, Martin“. *Dizionario Biografico degli Italiani* 11 (1969). Treccani. Mrežno izdanje, 2021. Dostupno na: [https://www.treccani.it/enciclopedia/martino-bonacina_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/martino-bonacina_(Dizionario-Biografico)/) (22.8.2021.)

„Daniello Concina“. *The Catholic Encyclopedia* 4 (1908). New Advent. Mrežno izdanje. New York: Robert Appleton Company, 2020. Dostupno na: <https://www.newadvent.org/cathen/04191a.htm> (23.8.2021.)

Dokoza, Serđo. „Pregled povijesti Blata u srednjem vijeku (do 1420.)“ *Blatski ljetopis* 3. Zagreb 2002., str. 113–133.

Gjivoje, Marinko. *Otok Korčula*. Drugo ispravljeno i prošireno izdanje. Zagreb: vlastita naklada, 1969.

Kalogjera, Goran. „Književno stvaralaštvo Blata“. *Blatski ljetopis* 1. Zagreb 1995., str. 221–235.

Kalogjera, Goran. *Korčula koje više nema*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2005.

Kapitanović, Vicko. „Hrvatska crkva pod francuskom vlašću“. *Croatica Christiana periodica* 17 (33). Zagreb 1994., str. 136–139.

Kolumbić, Nikica. „Toma Babić – Grabovčev i Kačićev preteča“. U: *Dani Hvarškoga kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu* 22, 1 (1996), str. 80–88.

Koncul, Antun. Blato, don Franko Franulović (upit el. poštom). Privatna poruka. (30.8.2021.)

Leone, Marco. „Segneri, Paolo“. *Dizionario Biografico degli Italiani* 91 (2018). Treccani. Mrežno izdanje, 2021. Dostupno na: [https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-segneri_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-segneri_(Dizionario-Biografico)) (23.8.2021.)

Marušić, Matea. *Propovijedi fra Jeronima Filipovića (1688.-1765.) : između pučke pobožnosti i moralne teologije : diplomski rad*. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu, 2018.

Ostoić, Ivo. „Arhiv obitelji Ostoić u Blatu“. *Zbornik otoka Korčule 2*. Zagreb 1972., str. 81–86.

Protić, Ivo. *Župa Blato od IV – XX st.* 2. dio. Blato: vlastita naklada, 1978.

Radić, Dinko. „Topografija otoka Korčule (novi prilozi i pregled dosadašnjeg stanja)“. U: *Arheološka istraživanja na području otoka Korčule i Lastova: znanstveni skup, Vela Luka i Korčula, 18.-20. travnja 1991*. Zagreb 2001., str. 25–50.

Stevens-Arroyo, Anthony M. „The Evolution of Marian Devotionalism within Christianity and the Ibero-Mediterranean Polity“. *Journal for the Scientific Study of Religion* 37, 1 (1998), str. 50–73. Dostupno na: URL: <http://jstor.com/stable/1388029> (24.8.2021.)

Stipčević, Aleksandar. *Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga II: Od glagoljskog prvotiska (1483) do hrvatskog narodnog preporoda (1835)*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.

Šunjić, Maja. „Knjižnica Arneri u 19. stoljeću“. *Kanavelić 7*, Korčula 2021., str. 20–78.

Trstenjak, Tonči. „Hrvatski katekizmi u razdoblju tridentske obnove XVI. stoljeća“. *Obnovljeni Život* 69, 3. Zagreb 2014., str. 339–353.

Vranješ-Šoljan, Božena. *Dalmacija: stoljeće povijesnih i demografskih mijena 1815.–1918*. Zagreb: Educa, 2021.